

L'AVENÇ

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL-LUSTRADA

JOAQUÍM VAYREDA.

JOAQUIM VAYREDA

Lo nom de Vayreda, á més de ser conegut per tota Espanya, es popular á Catalunya. Si las sevas condicions de pintor, sólidas y de bona casta, l'han posat de relleu en las Exposicions nacionals y extrangeras en que ha pres part, los motius de sos quadros, l'alé de poesia verdadera, sentida al davant mateix de la Naturalesa, que tradueix ab amor, com fill carinyós que's complau en fer lo retrato de sa benvolguda mare, han mogut la simpatía, han despertat lo sentiment de quants fills d'aquesta terra l'hem contemplada ab delitosa complacencia engalanada de flors á la primavera ó matisada d'or á la tardor, tranquila, rissant sos camps de verdura lo ventijol ó emmirallantse sa vegetació dins de transparents ayguas. Perque lo carácter distintiu dels quadros d'en Vayreda es la sinceritat del sentiment y la franquesa, la espontaneitat de la execució. En sa paleta hi domina la nota tendre. Allí s'hi barrejan los tons argentats del perer florit y las rosadas tintas de la matinada; los primors d'una vegetació exuberant y'ls delicats matisos de la boyrina de la montanya. Sas composicions se distingeixen per la senzillesa y la elegancia. En ellas no hi té cabuda lo complicat ni lo pretenció. Un camp de rostoll cap al tart, á la sortida de la lluna, li basta á n'en Vayreda, com á tema, pera transportar á la tela una impresió fundament sentida. L'enamora un caminal entre l'arbreda de la montanya per ahont s'allunya un remat de bens ab lo segal que'l guía, un prat humit, un recó de l'estany silenciós, amagat dins de l'ombra verdosa y transparent dels arbres; d'un senzill camp de fajol ne fá un quadro interessant per la veritat de la interpretació, d'aquella veritat que no's conclou pas solsament á la justesa dels tons y de la forma, sino que al mateix temps nos fá ressentir quelcom de l'atractiu misteriós que's despren de qualsevol detall de la Natura-

lesa, que sempre y per tot arreu está murmurejant un cantar ple de sensacions per qui sab entendre y dexifrarlo en aquelles modulacions que ab més vivesa despertan son sentiment. En Vayreda nos fá gosar en sos quadros eix murmuri de la Naturalesa en sas horas de serena calma, de plasenta melangía ó de riallera benhauransa.

La mateixa poesia íntima, delicada, que palpita en sos paisatjes, anima sas escenas de costums.

En *Las primeras calsas* nos pinta lo baylet al portar per primera volta las calsas, que á la llegua s'endevina haver pertenescut á son pare, á pesar de haverse procurat ab més ó menos trassa ferlas ajustar á sa diminuta talla, presentantse entre vergonyós y satisfet á la familia, que'l contempla ab burlona y al mateix temps carinyosa rialleta. *La Muda de casa*, á la montanya, es un altre quadro, també ple de poesia, inspirat en las costums de la terra. A l'hivern, per un país erm y trist, que humiteja la gebrada, avansan per la carretera solitaria dos carros atapahits de trastos vells y eynas del treball, seguits del masover y sa familia, que á peu y concirosos van á buscar en la nova masía los medis de proseguir sa fatigosa existencia.

Apart de varios quadros d'escenas de la vida del pagés, concebuts dintre d'aqueix sentiment que caracteriza lo modo de ser d'en Vayreda, y en los que las figuras constitueixen per ellas solas l'interés primordial, generalment venen á contribuir, apuntadas ab justesa y en armonía sempre ab lo tema de sas composicions, al major interés del paisatge, que es lo que'n Vayreda cultiva ab predilecció y ab verdadera maestría. Ab pocas pinzelladas determina la forma y la calitat dels objectes, lo qual significa un gran coneixement de la seva contextura, resultat d'un detingut estudi; posseheix una admirable finesa de tons y sab la manera de impregnar sos quadros de l'atmósfera que'n la Naturalesa omple l'espai distribuint degudament los termes del paisatge.

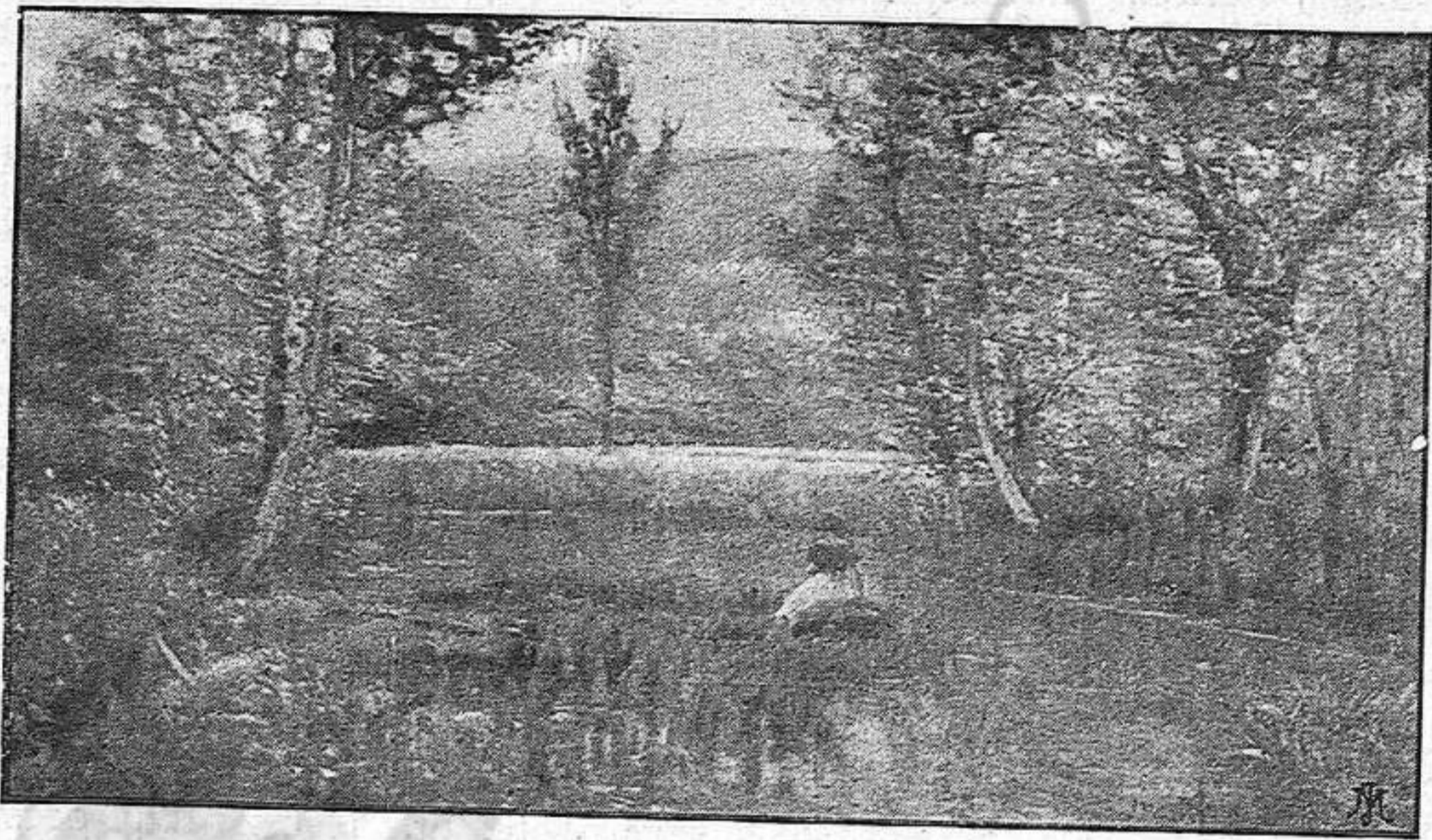
Si las produccions del artista reflexan casi sempre, com fillas que son del seu temperament, lo carácter del individuo, en poch se trobarán tant armonisats com en en Vayreda lo sentiment y la execució de sos quadros ab son propi carácter. Senzill com los temas de sas composicions, sobrio de paraulas com de pinzelladas, dihent ab precisió y claretat lo que's proposa dir, fugint de detalls inútils, parla ab franquesa y ab vigor de tó com al pintar los primers termes de sos quadros pera enaltir á un amich ó darli un bon consell, indeterminat y ab la vaporositat dels últims termes quant se veu compromés á donar son parer sobre lo que segons sa conciencia ha de jutjar desfavorablement. Discuteix poch y raras vegadas ab entusiasme, professant en materia d'art un criteri incapás d'exageracions, però atmetent totas las tendencias.

Dels atractius de la societat, los que més lo complahuen son los que proporciona una reunió de bons amichs ó en tot cas de personas de la

seva coneixensa, ahont la espontaneïtat y la franquesa pugan campejarhi ab tota llibertat.

Per lo demés, la familia, l'art y sa casa payral l'absorbeixen casi per complert.

Y dich casi per complert, perque amant com es en Vayreda de sa terra nadihua, de la vila d'Olot—tant simpática als artistas catalans per l'hermosa varietat del paisatge que la rodeja—contribueix en tots moments y en primer lloch, secundat per una colla de bons olotins entusiastas per la difusió dels coneixements artístichs en aquella localitat, á crearhi Centres ahont poguer esplayarse parlant d'art y al mateix temps cultivantlo, á organisarhi Exposicions en las que hi han enviat sas obras

un bon número d'artistas de totas parts de Catalunya, influhint ab la seva importancia com artista y com á delegat de la Comissió de Monuments, en evitar profanacions artísticas en lo que allí y per aquells volts queda de passadas centurias digne de consèrvació, y es consultat y atés lo seu parer en qualsevol qüestió que relacionada ab materias d'art en aquella vila s'origini.

Es verdaderament sorprenent per qui per primera volta visita Olot, població situada en la alta montanya de Catalunya, ab vías de comunicació encara primitives, lo trobarhi una escola de Dibuix concorreguda per un número de noys y noyas extraordinari en relació al poch número d'habitants que conta. Una regular colonia d'artistas, procedents en sa major part de Barcelona, s'hi reuneix tots los anys, en la temporada d'estiu, y s'escampa per sos entorns en busca de notas de color, d'assumptos que desenrotllar, cadascú ab la caixeta de colors en l'una má y la tela en l'altre, furetejant un punt de vista, ó bé prenent possessió d'un lloch á propòsit pera fer una apuntació ó comensar un quadro; lo que fá recor-

dar lo clàssich Barbizon, centre de reunió dels artistes que fugen de París pera estudiar en la frondositat de Fontainebleau, una Naturalesa plena de vigor y de poesia.

A n'en Vayreda's deu principalment que las bellesas que'l país d'Olot

reuneix hagin sigut conegudas y degudament apreciadas. Ell las ha posat de manifest al traduhirlas en quadros que han inspirat lo desitx de contemplarlas en la mateixa Naturalesa, popularisantlas per medi del pinzell y atrayent ab varias manifestacions de índole artística bon número

de forasters, que contribueixen en determinada temporada á donar vida y moviment á aquella vila. Los artistas que hi concorren s'hi senten atrets tant per la bellesa del paisatge com per trobarhi en los Vayredas l'escalfó d'un verdader companyerisme.

En un cantó de la vila, donant als aforas per un de sos costats, s'aixeca la casa payral d'en Vayreda, gran, severa de líneas, sobria de detalls,

ab aqueix aspecte, de magestuosa senzillesa que respiran la major part dels antichs casals de nostra terra. Un pati, ab lo corresponent portal, precedeix la casa. Alguns detalls d'ornamentació á l'exterior y la artística escalinata de recent modificació, que conduheix al primer pis, denotan al primer cop d'ull l'experta direcció del artista que l'habita. En la part superior y en lo centre de la casa s'hi troba lo taller, que es espayós, cómodo y ben decorat. Allí, en las parets, s'hi combinan, en artística barreja, estudis, tapissos d'armoniosa entonació y los variats objectes que caracterisan la decoració acostumada d'eixa mena de locals; los mobles antichs, los caballets sostenint los quadros ab sos marches, aquí y allá escampats, l'estufa per l'hivern, la tarima per lo modelo, tot ab aquell arreglat desordre que determina que allí s'hi viu y s'hi treballa. Entre los quadros d'en Joaquim Vayreda, se n'hi veuen de son germá Mariano, qui's dedica especialment als assumptos religiosos y als de costums de la localitat.

Dins d'aquella atmósfera confortable, de bon gust, d'art exquisit, d'aquella llum ben disposada, pura, rellicant ab suavitat per los objectes que atrauen la vista y afalagan la imaginació, l'ánimo s'abstrau per complet, olvidant que aquell lloch está situat en un país llunyá dels grans centres d'activitat intelectual, de moviment artístich.

Per las tardes de mal temps, en que la pluja ó'l vent impossibilitan pera eixir á fer sos estudis al defora, als artistas que's troban á Olot temporalment, acostuman aqueixos á reunir-se en lo taller d'en Vayreda pera galvanejar en amistosa conversa, quals motius los produheixen generalment los quadros en preparació ó estudis que allí s'hi veuen ó alguna teoria d'art una mica aventurada, llessada al vol per algun dels allí reunits, amant de la discussió, ó bé, agotada aquesta, passar revista á las carteras d'en Vayreda, interessants sempre per lo gran caudal que contenen d'apuntes, de projectes tot just indicats, de dibuixos del natural, apurats al últim límit, que ensenyan al principiant lo camí que ha de seguir si vol emprendre lluny la volada y demostran á tots la solidés dels seus estudis, lo coneixement que en Vayreda posseheix de la técnica del paisatge.

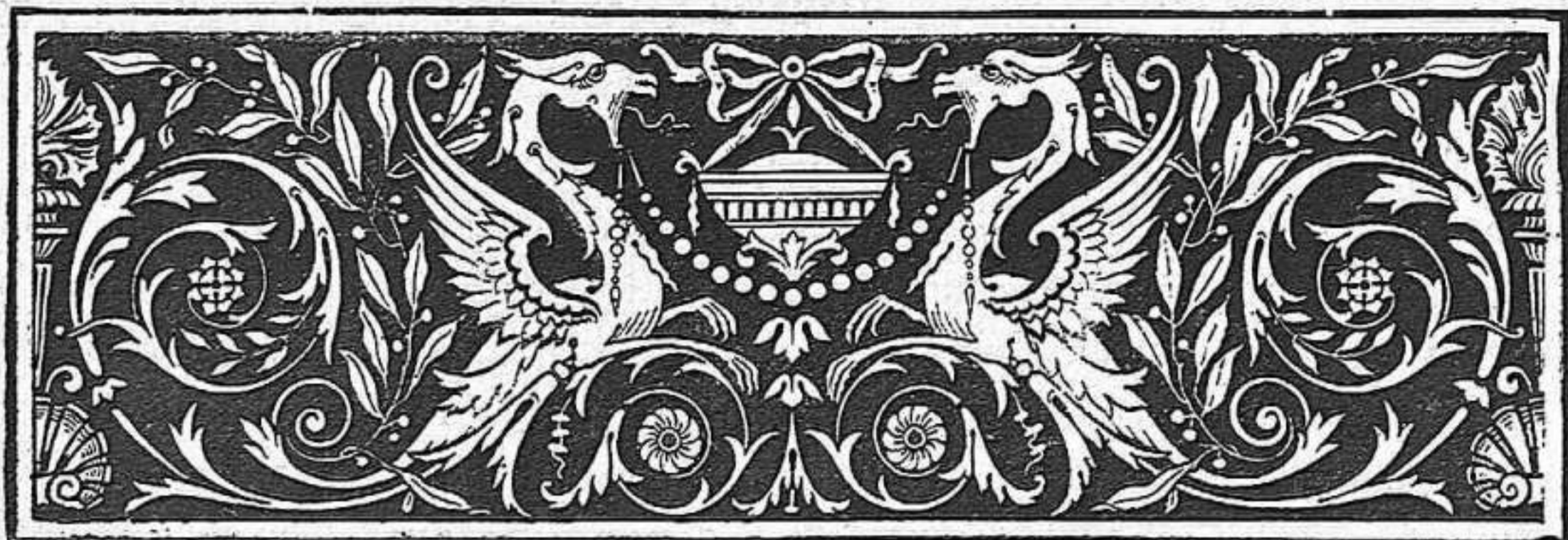
Lo paisatge que pinta, lo de la seva terra, l'impresioná primer que cap d'altre; en ell ha trobat la font del estudi en la part práctica y la inacabable font de las sensacions artísticas, que es lo que ha donat fisonomia propia á las sevas produccions. Los primers tanteigs de la pintura los feu á Barcelona, baix la direcció del mestre intel·ligent, á qui tant deu lo renaixement artístich de Catalunya, en Martí y Alsina, apassionant-se en sos comensaments per l'estil lliure y vigorós d'aquest pintor, que venía á rompre ab los convencionalismes establerts, encara que potser extremant los seus procediments; poguent aprendre més tart al contemplar en sos viatges las produccions de diferents mestres, que la individualitat es la patenta més honrosa del artista y que aqueixa es filla única y exclusivament del temperament propi.

Y resolgué, al viure ab continuo contacte ab la Naturalesa, á n'allí ahont més fundament la comprenia perque ab més forsa que en lloch l'impresionava, observarla en tots moments, sorpéndrela en sos efectes y desentranyarne los seus detalls més ínfims y no per aixó menos interessants.

Y al pintar los camps que llindan ab sa casa, lo riu en quals riberas ha descansat tantas voltas, los horisonts que han atret ab atracció irresistible tan sovint sas miradas; al pintar, donantli nova vida en sos quadros, eix tros de terra catalana, á bon segur que si se li acudeixen teorías d'art, y si las dificultats materials de la interpretació'l portan á recordarse de certs procediments d'execució, lo que més lo preocupa es l'afany de trasportar á la tela la impresió que fá batre en aytals moments son cor d'artista y de catalá, transparentantse aixís en totas sas obras l'entussiasme que sent per l'art y son amor á Catalunya.

J. M. TAMBURINI.

CASA DEL CONSELL MUNICIPAL DE REUS

Sr. Director de L'AVENS:

L'home proposa y Deu disposa: proverbí que recordavan freqüentment nostres avis, homens de més fé que la descreguda y positivista generació actual. En veritat que no anavan errats de camí; puig no obstant mon propòsit de complaure á vosté, estimat amich, una intensa febra m'ha privat durant algunas setmanas d'escriure, no sentme permés llegir una ratlla; y avuy mateix no podria ocupar-me del seu encárrech, á no haver estat l'ajuda del estimat amich l'illustrat arquitecte don Pere Caselles y Tarrats, al qui envio mon expressiu regraciament.

Al reproduhir la fatxada ó frontis de l'actual Casa Consistorial de aquesta ciutat, desitja l'actiu director de L'AVENS que's fassi la descripció d'ella, dihent al mateix temps alguna cosa de la sua historia y privilegis del Consell que la vingué ocupant desde lo sigle xv (1).

La seguretat que'n temps de lluytas ofería en l'Etat Mitja la vila de Reus, per ésser plassa forta d'alguna importancia; la protecció que aquí trobavan las industrias que novament s'hi establían, y l'augment que experimentava son actiu comers, mercé als privilegis y seguretat ab que pera ells y sas mercaderías contavan quants concorrian á sos animats mercats y fira, aixís com també la facilitat que pera l'exportació dels productes del treball ofería l'inmediat port de Salou, tant celebrat d'antich, sigueren altres tants focos d'atracció, qual nombre aná en augment, engrandintse á proporció la vila, fins al punt de que las necessitats del seu govern y administració feren precis que lo Consell municipal, en lo sigle xv, resolgués traslladar sa residencia de l'antiga casa comunal, situada en la reduhida plassa de baix, avuy mercat de carns, en quin extrem de

(1) Desgraciadament se'ns ha inutilisat lo clixé que teníam á punt pera aquest article. Ne preparem un de nou que donarem próximament.

mitjorn ab vistas al arrabal de Robuster existía l'edifici actualment plassa, quals baixos ocupavan un dels forns públichs, lo repés del mercat y un passatge que, al propi temps que donava ingrés al forn, permetía lo tránzít d'aquell á l'arrabal y d'aquest al mercat; y en l'alt s'hi trobavan establertas la sala del Consell y las suas dependencias; mes éssent pera aquestas insuficient la casa, foren trasladadas á la que en l'espayós mercat de dalt, ara plassa de la Constitució, ocupavan los Jurats, adquirint pera major desahogo altre casa que enfrontava ab aquella.

De segur que no degueren ferse llavors las obras convenientes pera la decorosa instalació, en un sol edifici, del Consell, los Jurats y las suas naturals dependencias, quan en l'any 1600, ab motiu de que lo frontis del edifici amenassava ruina, va resóldre lo Consell que, com ja havia estat proposat en l'any anterior, se construís en lo mateix lloch un nou edifici apropiat pera los seus actes, empleant pedra de Albiol; á qual efecte's maná s'anunciés la subasta de l'obra.

Va donarse començ á aquesta lo día 28 de janer de 1601, baix l'entesa direcció del mestre Antoni Pujades, al que després s'uní lo mestre Joan Mas, abdos fills de Reus; treballant á una los dos, fins á donar per conclosa l'obra als 28 de maig de 1602.

L'edifici qual frontis reproduhim pera la millor inteligencia dels llegidors de L'AVENS, correspon á un renaixement ben estudiat y que ab dificultat podria trobarse cap altre tipo á ell paregut.

De forma senzilla, bonica y de proporcions molt ben trobadas, correspon al estil dit toscá, si bé jamay es veu seguir dit ordre en la totalitat dels edificis, empleantse solzament en determinats detalls. Si comparem nostra Casa Consistorial ab edificis d'aquella época existents á Venecia, Verona, Siena y Florencia, trobarem en ells molts motius arquitectónichs que segueixen la mateixa trassa; mes no'n trobarem cap que sia semblant al nostre: solzament podrá trobarse semblansa entre la porta central de nostre consistori y la del consistori de Nuremberg.

Está desenrotllada la fatxada en un sol pla, y va compresa entre lo carrer de Metge Fortuny, la plassa de la Constitució y carrer de Galanas, abans dit de Macip Bellveny.

Ha de considerarse l'estudi de la fatxada en diferentas épocas. En la primera constava dels mateixos pisos que avuy, comprenent sols lo que verament pot dirse d'ordre toscá, ab una porta principal, dos de laterals y dos de reixas interposadas en la planta baixa; cinch balcones en lo primer pis y altres tants finestrals en lo segon, trobantse quatre petites finestras en l'altillo ó entresol.

Posteriorment, á principis del sigle passat, s'anyadiren dos cossos, un á cada costat, tenint son constructor lo mal gust de no seguir igual ordre ó estil arquitectónich que lo cos principal del edifici de que'n forman part; veyentse avuy en la planta baixa la porta principal, dos de secun-

darias á dreta má, mirant la fatxada, dos reixas figuradas á quiscun dels costats de la primera porta, y quatre reixas, tres á l'esquerra ab vista á la plassa y una al extrem dret en lo carrer de Galanas; en lo pis principal se troban dos grans finestras ab vista á dit carrer y sis balcons que miran á la plassa.

Entre lo primer pis y lo pla terreno, s troba, com ja s'ha dit, un altillo ó entresol, que constava de quatre finestras en la primera edificació y actualment se'n contan set, totes, excepto la primera, de petites proporcions, que casi bé passen desapercubudas per l'observador.

Forma la porta central una obertura de grans proporcions, que tanca un arch de mitj punt, cobejat per un tímpano guardapols, qual vértice central, com molts altres del Renaixement, queda romput pera donar pas al escut ó antich blassó de Reus.

Queda sostingut dit tímpano per unas columnas empotradas en la mateixa fatxada, ab basses y capitells d'extremada senzillés. Las restants oberturas están formadas per sos corresponents montants y llindars, existint en totes ellas robustas dovellas ab grossos montacavalls.

Pera donar robustesa al primitiu cos d'edifici, tots los carreus están tallats ab encoixinat de bastanta voladura, produhint sombras y reflexos que causan bona impressió.

En los cinch balcons del primer pis del antich edifici, s'observa que si bé totes las oberturas son rectangulars, las tres centrals tenen lo guardapols triangular, com lo de la porta principal; mes aixís com en aquesta's destaca l'antich escut d'armas de la població, en los balcons hi há de relleu un petit temple grech sostingut per una ménsula; solsament que'n lloch de las columnas que en son frontis solen ostentar los temples grechs, los que apareixen en los tres balcons centrals de nostra casa capitular tenen: lo primer, comensant per l'esquerra, las inicials DI; lo segon, que correspon demunt la porta principal, QI, y lo tercer las lletras TERRA.

En los dos balcons restants lo guardapols está format per una motlluració horizontal, y en sos extrems, del mateix modo que un ángul de tímpano dels altres, comensan un arch de círcol á quiscun dels costats, que al arribar al vértice central se cargola pera vindre á formar una evoluta.

Lo sisé balcó, lo primer á contar desde la cantonada del carrer de Metge Fortuny, que ocupa lo centre d'un dels cossos que á un altre costat s'afegiren á principis del sigle passat, porta en lo templet de son guardapols la *rosa*, emblema de la població, y la fetxa de 1706; l'altre cos ó afegidura que's troba ya dins lo carrer de Galanas, en l'antich carrer de Macip Bellveny, no té balcons, y en son lloch en lo pis principal mostra dos grans finestras.

Tots los guardapols están sostinguts per dos petites cartelas, que s'apoyan en los montants de quiscuna obertura. Demunt de la mateixas

corre una imposta de motlluració, que vé sostinguda per pilastras planas, empotradas y de poch relleu, que á son torn s'apoyan en la robusta imposta que corre al nivell del primer pis.

Ab relació á las lletras inscrites en lo tímpano que decora los tres balcons centrals, debém advertir que, tant lo P. Lector Rius, del ordre de menors, en l'obra inédita que escrigué á principis del sigle actual, com també nostre amich don Andreu Bofarull en sos *Anals de Reus*, patiren un error al dirnos que lo ters de dits balcons vé coronat per l'inicial T, que's la que'n realitat debía haver posat lo constructor; mes es la veritat que aquest va posar las lletras tal com deixem consignat, y que juntas ab las inicials que precedeixen, expresan, bé que incorrectament, un dístich del llibre dels proverbis, que convé no posin en oblit las autoritats y tribunals: *Diligite justia, qui judicatis terram.*

Lo segon pis está illuminat per set finestras apahissadas, corrent en los quatre costats una faixa d'igual amplada.

Set gárgolas en forma d'áligas (y fora d'estil), tenint la del centre de la primitiva obra las armas de la casa d'Austria, iguals á las que tenen las masses de plata que pressedeixen al Cos municipal y donan surtida á las ayguas pluvials, coronant l'edifici la cornisa almenada que corre en tota la sua extensió, tenint als dos extrems com á coronament dels dos nous cossos afegits, dos torres també almenadas, que pujan cosa de dos metres més que la restant obra; qual centre superior está sobremuntat per l'actual escut de Reus, rodejat per los atributs de l'Industria, Agricultura y Comers.

La part afegida fent cantó al carrer de Metge Fortuny, exeptuant los baixos que tenen almohadillat, es de construcció llisa, y constava quan la sua construcció, de porta igual á las altres dos secundarias que's veuen en la planta baixa, una finestra en l'entresol, un poch més gran que las altres, balcó en lo primer pis, finestra en lo segon y una de las gárgolas pera donar sortida á las ayguas; mes recentment, quan aquesta part nova d'edificació llisa, com l'afegidura del carrer de Galanas, que desentonan ab l'antiga fatxada, fou aixecada volent figurar una torre á cada costat, varen posar l'horari del relotge en la part alta, y tapant la porta en los baixos, en los que d'antich hi havia lo pes públich del cánem, fou sustituhida aquella per una reixa. La diversitat de construcció que's nota á la primera mirada, y per lo inarmónica produeix un xich de mal efecte, podría en mon concepte desapareixer agermanant la totalitat, solzament fent córrer lo sistema d'encoixinat y alsant las parts extremas del frontis convertintlas en campanils, com existeixen en altres parts, podentse utilisar com á observatori un d'ells.

L'observador, al primer cop d'ull, pot notar tres diferentas épocas de construcció del frontis actual de nostra casa-consistori, si es que no ha estat obrada en quatre diferentas etapas; puig que la diversitat d'estil de-

nuncia diversas etats, y donada la diferencia d'escolas, apareix també la de directors. Mes per si aixó no sigüés bastant, vindrían á revelarho los escuts que apareixen en dita fatxada.

Lo primer es troba sobre la porta principal, en que apareix l'antich blassó de Reus en temps dels Camarers, y sabut es que l'edificació del frontis del nou consistori va tindre comens en lo mes de janer de 1601 y fou conclosa lo día 28 de maig de 1602 (1).

Lo segon escut es veu en lo tímpano del guardapols de sobre lo primer balcó, ó sia l'únich que conté la part afegida á l'esquerra del frontis; en ell hi há la rosa y la fetxa de 1706, any en que foren posadas las baranas de ferro á tots los balcons, tal vegada pera major lluhiment del edifici, al ésser visitat en dit any per l'Arxiduch don Cárles d'Austria, per qui y per sos furs tanta sang vessaren los catalans, sempre aymants y defensors del Dret y de la Justicia.

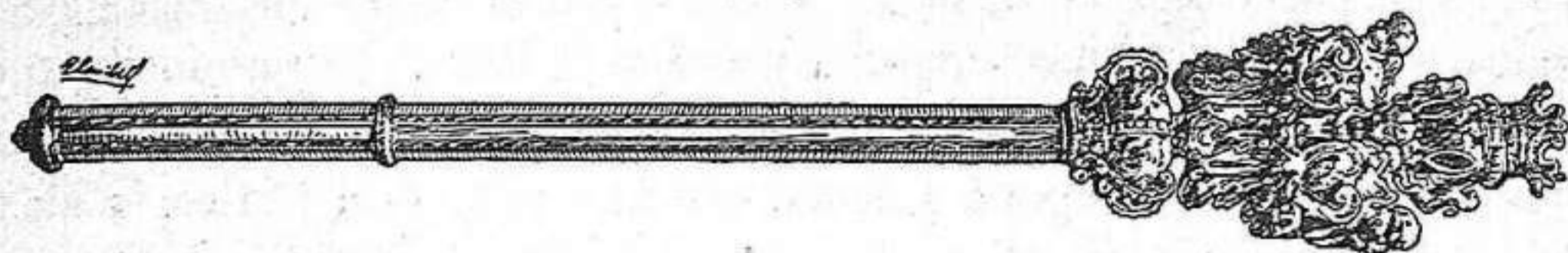
Demunt la part central de la cornisa almenada, se destaca l'actual blassó del Hércules y la rosa, rodejat dels atributs de l'Industria, Arts y Comers, obra del escultor reussench don Andreu Arpa, que feu colocar un alcalde corregidor en 1861, al aixecar las torres laterals.

Mes extra dels tres mentats escuts, que'ns revelan tres distintas épocas de construcció, apareix un quart signe escultórich en las gárgolas; puig que portant la del mitj l'áliga ab corona y en lo pit la rosa, ens anuncia que si no foren colocadas, com no ho sigueren, en dit lloch quan l'última reforma, tampoch pogueren serho en 1706, supost que dit blassó de l'áliga ab alas estesas y la rosa en lo pit fou concedit á Reus per l'esposa del Arxiduch com á gobernadora ó llochinent en 1712, al declarar á aquesta població ciutat imperial y atenta.

Al mateix temps que fou concedit á Reus lo títol de ciutat imperial; franquía de allotjaments y altres privilegis, per los serveys prestats á favor del Arxiduch, y ésser la primera en lo Camp de Tarragona'n proclamarlo, per quant lo considerava com á llegítim successor de Cárles II, es concedí al mateix temps á nostra població l'us de las masses de plata, que ab iguals armas ó escut de la nova ciutat podían portar alsadas los

(1) En dit escut no es veu la rosa única que en son blassó portava nostre Consell desde lo sigle XIV; puig que'n l'escut de sobre la gran porta hi ha duas claus creuhadas en sotuer ó borgonyeta, tenint en quiscun dels quartels superiors, ó sían lo gefe y los laterals dextre y esquerrá, una rosa botonada, portant dit escut dos ángels per tenants. Es l'únich exemplar que existeix y s'ha vist de semblant blassó, y com no consta en actas del Consell ni en cap altre document que fossen adoptadas tals armas com á divisa d'aquesta població, creyém que sería invent y capritxo del artista, y per aixó y per ésser, com havém ja dit, l'únich y raro exemplar, ens ne fem un deber en consignarho, pera que la sua existencia no sia argument de fet, pera defensar que semblant fou l'escut d'armas que usá nostra antiga vila.

massers devant lo Cos ó Consell municipal, sempre que aquest sortís en corporació.

Per aixó desde aquells temps usava nostre Ajuntament las massas de plata, que quan l'inauguració del monument al inolvidable amich general Prim, primer Comte de Reus, tant cridaren l'atenció á Barcelona, juntament ab las espasas que usan nostres Concellers; de quals massas en presentem una reproducció.

Sigueren distints, á mes dels mentats, els privilegis obtinguts en altres temps per l'Universitat de Reus, en remuneració de serveys de que jamay s'ha mostrat avara, encara que no s'apellidi hidalga á sí mateixa, com modestament solen ferho gent d'allá vers Ponent.

N'era un d'ells tindre un Consell de Cent com Barcelona, lo que's subdividia en Consell de quaranta, Consell de xixanta y Consell secret ó privat, essent diferentas las atribucions de quiscuna d'aquestas fraccions, quan funcionavan separadament; consistia altre en poguer celebrar mercats setmanals y fira durant quinze días en lo mes de juliol, quedant baix la salvaguarda de pau y treva tots quants acudissen á dits mercats y fira, durant sa estada y lo viatge d'anada y retorn; també gosava nostre Consell lo privilegi de poguer oir missa dos días en l'any, en la casa del Consistori ó en lo seu castell de la baronía de Mascalbó, ço es, en lo día de Santa Teresa y lo de la festivitiat de Sant Joan Evangelista; y finalment, pera no cansar als favoreixedors de L'AVENS, deixarem de citarne d'altres, y conclourem, ja que havem citat lo castell de Mascalbó, dihent que també han usat y ceneixen espasa nostres Consellers, no solament com á Barons de Mascalbó, segons alguns equivocadament pensan, sino que l'usan en virtut d'especial privilegi, que'ls autorisa per usarla fins després d'haver cessat en sas funcions.

Apuntem aquest fet, sens entrar en detalls, á causa d'haverse suscitat discussió en la premsa sobre si l'us de l'espasa s'apoyava en lo fet de ser nostre Excm. Ajuntament Senyor y Baró del terme de Mascalbó; qual discussió periodística va donar lloch á que lo Cos municipal s'ocupés de la qüestió, nomenant una Comissió composta de dos Consellers y lo lletrat consultor de la Corporació, á fi de que donés dictámen rahonat: motiu per lo que'ns abstenim d'entrar en lo fons d'aquesta qüestió, fins á tant sia conegut lo parer d'aquella illustrada Comissió, pera que no sían propagats y es vulgarisin errors que careixen de fonament, com succeix ab lo del us d'espasa y ab la toga ó hábit talar que fins fá poch anys usaren los verguers ó massers, que molts atribuixen á disposició de Fe-

lip V; essent lo ver que prové de lo disposat per la gobernadora del Principat, muller de Cárles d'Austria, quant per diploma firmat á 3 de janer de 1712 á Barcelona, concedí la franquía de allotjaments, bagatges y petxas, y lo títol de ciutat imperial y atenta á Reus, en remuneració de serveys prestats en 1706, per sos rellevants mérits y haver estat la primera en lo Camp de Tarragona á declarar-se á favor de don Cárles; y ab tal motiu va ser facultat son Consell municipal pera portar dos massers ves-

Trajo antich.

Trajo modern.

tits ab hábit talar vermell, ab massas de plata altas, quan aquell ixqués en incorporació; y finalment, que lo blassó de la rosa que usava la ciutat pogués collocarse sobre camp d'or en lo pit d'una áliga ab lo cap decantat y alas estesas, com que vol remontar son vol, y sostingut l'escut per dos lleons: emblema en son conjunt d'elevació de miras, esperit emprendedor y animós dels filis d'aquesta població, duas vegadas titulada ciutat, ab concurrència de circumstancias consemblants, que mencionariam, á no ser ja llarga per demés aquesta relació feta á prechs de l'amistat (1).

Vegis, donchs, cóm la gramalla ó vestit talar vermell que usaren los massers de nostre Consell municipal, res té que veure ab Felip V, ni tampoch té relació ab la Baronia l'us d'espasa.

Una y altre versió de las donadas per lo poble, son errors històrichs

(1) A major abundament, podém anyadir l'acta celebrada per nostre Cosell als 17 de janer de 1706, en que proposaren los Jurats que, sent las gramallas vermelles que portan los Verguers ja molt usadas, proposan al Consell si'n farán ó no de novas, y lo Consell, premeditat lo dit, resolgué sían fetas gramallas vermelles als Verguers.

que convé rectificar, á fi de que vulgarisantse no prengan carta de naturalesa.

Acabada ma tasca y cumplert mon compromís, queda sempre aymador de la pátria y de vosté, senyor Director, afectíssim amich,

B. TORROJA.

Reus, 18 de febrer de 1890.

MARGARIDÓ

CANT QUART

I

¡ Qué tranquil dorm ! ¡ Qué dolsament alena
lo descuydat tambor sobre la palla
dormint á cor obert sens dol ni pena !....
A són entorn, ab l' ombra per mortalla,
tot reposa com ell, tot dorm, tot calla;
no més Margaridó, callada y erta,
desperta vetlla en tant... y ben desperta.

Del llanternó la flama esmortuhida,
fent ballar per la tapia revellida
las ombras més extranyas,
ilumina la inmóvil orfaneta,
que l'impuls reprimint de sas entranyas,
las mans al pit, los ulls oberts y dreta,
més que un ser animat pareixería
un espectre vetllant una agonía.

II

¡ Qué tranquil dorm !... Aixís, d'eixa manera,
petonejant sa cara
la alenada més dolsa y falaguera .
deuen dormir los fills que tenen mare
que ni un cop adormits los desampara.

Y tú, mare gelosa,
¡ quí't digués que aquest fill que ara somías,
aquest fill que vejeres orgullosa
més hermós y més home tots los días;
aquest fill tan volgut, que tant anyoras
mentres crusa són peu terras extranyas,
mentre impacient devoras
ab sas cartas l'ardor de las campanyas!

Il·lustració del poema Margaridó.

¡oh mare, cóm cregueras
 que aquest fill adorat que tant esperas...
 teixint potser la carinyosa carta
 que tant triga á portarte la estafeta,
 s'ha adormit sobre'l jas de la orfaneta
 per may més despertarse ni abressarte!

No, may més lo veurás; sanyuda y dura
 Margaridó del fons del cor t'ho jura.
 Margaridó la humil, la abandonada
 de tot-temps y de tots, la vil criatura
 promet esta vetllada
 per Déu, per sa consciencia y per sa terra,
 ser assot del francés, llamp de la guerra.

¡Cóm dorm l'infortunat demunt sa llosa!...
 Un dols sonrís d'infant á la mamella
 fa tremolar sa boca mitj desclosa
 ab aquell tremolor de la rosella
 quan juguillós lo papelló s'hi posa.
 ¡Y es jove... y es hermós!... ¡Qué bé reposa!...
 ¿Qué pot tenir... quinze ó setze anys com ella?...

III

¡Quín plany fatidich en la nit ressona
 que un cant de mort y d'extermini entona
 y umplint l'espai redobla y s'ajeganta!.-
 És lo crit de la patria, l gall que canta;
 sona'l moment suprém, mitja nit sona.

Ja repassa en l'infern de sa memoria
 Margaridó, la crida en llunytanansa,
 sas ilusions de gloria,
 lo glatir de són cor foll d'esperansa,
 l'estrident cant dels galls clamant venjansa...
 Tot bull en són cervell, tot s'hi destría
 com las serras y valls al caure'l día.

Mes tant se val, es l'hora;
 l'enemich es aquí; sa blanca gola
 t'ofereix indeféns, ben á la vora,..
 ¡delit, Margaridó, deït y foral
 Y ab má resolta que d'afany tremola
 la fals despenja, repetint ¡venjansa!
 y á peu descals dret al francés avansa.

¡ Ab quín goig lo contempla, embadalida!
 ¡ Pensar que aquell ardör, aquella vida,
 aquella joventut que'l fat entrega
 á sa inclement justicia,
 d'un cop de fals ho segarà... com sega
 un manat de forment!... Tanta delicia
 la ubriaga y la aterra
 y sent sos peus com arrelarse en terra.

Y en tant dels galls soberchs la veu joyosa
 li sembla dir: «La patria trepitjada
 pot dormir orgullosa;
 avuy s'ha despertat endogalada,
 demá al nou jorn s'aixecará venjada.»

IV

L'últim gall ha cantat. Y la orfaneta
 la fals al puny nervosament estreta,
 creu sentirlo cridar: «¡Qué fas, parada!
 ¡ qué fas, Margaridó! Per'qui al defora
 la justicia de Déu es consumada.
 ¡ Delit, Margaridó, delit y fora!»

Y ella, que'l sent y que'l comprén, voldria
 poder cridar com ell ab valentía:
 «¡També l'he consumada la sentència!»
 Però confosa y tremolant encara
 espera que la veu de la conciencia
 li parli com lo gall, vibrant y clara...
 ¡ mes la conciencia no li diu may ara!

Y en tant l'enemich dorm: sa gola blanca
 va respirant, la sonrosada boca
 tantost desclosa un nou sonrís la tanca;
 tot la atráu, la provoca
 á alsar lo ferro hidròpich de venjansa...
 mes la fals no cau may—y'l jorn s'atansa.

Y com befant lo cúmulo de recansa,
 d'odi y d'horror qu'en sas entranyas flota,
 com enujada d'eixa lluyta interna,
 tot fentli una llengota
 espetega y s'apaga la llanterna.

V

¡ Ah, cóm afolla son cervell llavoras
lo càos que's fa entorn, pobra donzella!
¡ Cóm sent parlarli extranyament sonoras
dugas veus discordants á cau d'orella !

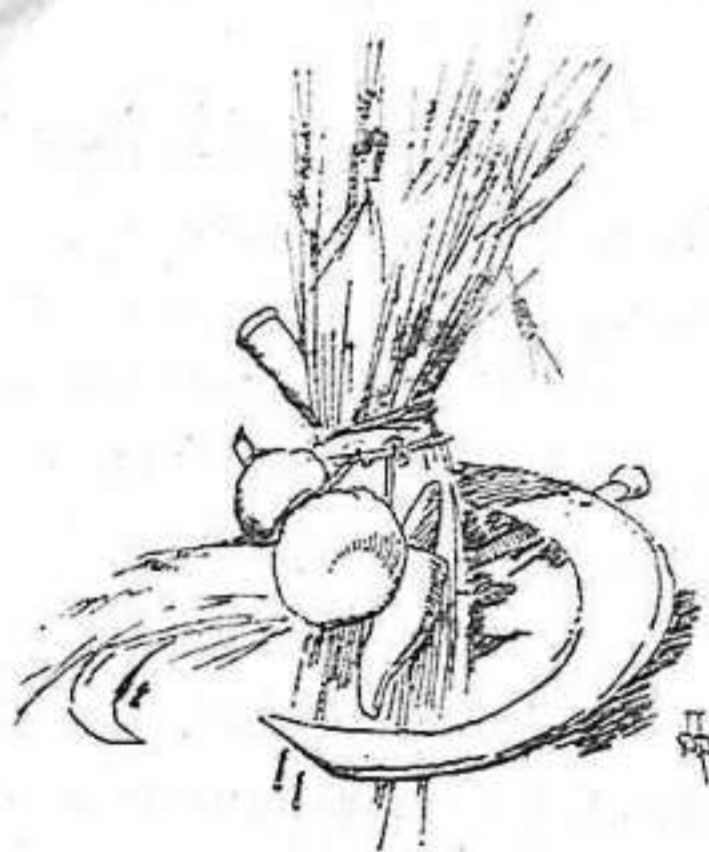
Dolsa l'una y amant, com veu de dona,
«Gracias, li díu, prolongui'l cel tos días;
gracias, Margaridó, Déu t'ha fet bona.
¡ Bé ho sabia bé prou que'l salvarías!
si'l coneguessis més... l'estimarías.»

Y l'altra veu, repercutint irada
com un bramul de furia venjadora,
lo clamor de la patria no venjada
ferintla al cor li repeteix: «¡Traydora!»

Y al ressó d'eixa veu que la aclapara
que sembla dirli: «Encara es temps, encara,
¡ delit, Margaridó: delit y fora!»
Respón ab un sanglot: «Déu no ho volía;
potser si'l conegués... l'estimaría.»

Y amaga'l cap, cau de genolls y plora.

Apel·les Mestres

BIBLIOGRAFIA

J. PIN Y SOLER. NIOBE, *novela catalana*.— Barcelona. Imp. La Renaixensa, Xuclá, 13, baixos, 1889.—Un vol de 20×12 centímetr. y 414 págs., 4 ptas.

Si es cert que desde que'ls poetas se fan polítichs, la nostra literatura atravessa una temporada relativament crítica; si, per més que'ns dolga confessarho, anem assistint á la agonía lenta del nostre teatre y á la decadenta y artificiosa vida dels Jochs Florals; felicitemnos de veras y sadollemnos d'esperansas, al veure que pren increment lo género literari que més s'escau al públich modern, poch aficionat als entusiasmes momentanis y que sol preferir á las públicas, las lecturas privadas.

La *novela* es la forma literaria més acabada y més real, la que'ns pot conmourer d'una manera més íntima, la que millor nos reflecta las costums y modo d'ésser de la societat en que vivim y que, forjada en la farga d' un talent clar, millor nos pot servir d'exemple, escarment ó pura delectació.

Y no hi há dupte que la novela pertany á aquesta darrera época de nostre renaixement literari, perque lo que feren Bofarull y Briz, no foren més qu'ensatjos provehits de més ó menos emocions y ab bonas miras instructivas ó educativas. Lo género á nostre concepte altament literari y de literatura de bona lley, nasqué ab los incomparables quadros de'n Vilanova y ab las notables novelas de l'Oller, y seguint ab uns quants autors de menos nota pero recomanables, hem arribat á saludar al correcte Vidal y Valenciano, al simpátich Bosch de la Trinxeria y al autor del llibre que avuy nos fa agafar la ploma.

Nos alegrém de que la novela guanyi terreno per dos motius que pesan: perqué han vingut autors que'ns deixaran escritas d'una manera més seria y més real que fins ara, costums y sentiments de nostres temps; y perque'l públich catalá ha augmentat ilustrantse, desde'l moment que la novela suposa més *lectors* que *oyents*.

Lo Sr. Pin, ab constancia y talent, nos ha donat en poch espay de temps tres novelas en que s'estudia ab colors justíssims la decadencia y total ruina d'un casal catalá, d'una familia nombrosa que's va escapsant fins á sa total extinció.

Desde la aparició de son primer llibre tothom senyalá al Sr. Pin com á un novelista de grans dots naturals. Al mateix temps se li trobavan alguns defectes de forma. Avuy ab la publicació de Niobe, ha denotat tenir las mateixas qualitats, més sentiment y més trassa que al principi; al pas que las taras de forma han gayre bé desaparegut. Encara hi trobém alguna digressió que hi sobra, com la del comens del capítol *Souleou de beutá*, un poch soptada la anada á Fransa d'en Ramon.

Peró si anem á esmentar bellesas, sería feyna llarga. La idílica mort de Mossen Narcís y la primera infancia d'en Ramon, son capítols trassats ab tanta veritat y ab una tendresa tal que han de deixar á tot lector fundament apesarat; la anada á Tarragona del orfanet y sa tía, en carro, es un quadro que no pot ser més ben pintat, y seguint sempre aixís lo desenrotllo de la novela, á cada pas s'hi troban bellesas que deixan impresionat y conmogut, com lo capítol *Menjant pinyons*, entre altres.

Una de las qualitats que més sorprenen en lo Sr. Pin, y á quín grau ningú ha arribat entre nosaltres ni en la novela, ni en poesia lírica, ni en lo teatre, es la co-

neixensa quasi perfeta de totes las capas socials, de totes las condicions humanas, de totes las gents y païssos.

Desde la vida del obrer en lo taller del carrer de Codols, fins á la aristocrática de l'Hotel Victoria á Sant Raphaël; desde'l tranquil piset de las duas tías á Tarragona, fins á la darrera estada de la que havia sigut estrella de l'art, la Reina Daurada, tot está impregnat d'un realisme qu'enamora; y davant d'una pintura tan justa y tan sentida, no se sab si l'autor coneix millor lo camp de Tarragona ó la Provensa.

Si anessim á examinar los molts personatges de la obra, los trobaríam tots igualment sostinguts, desde'ls principals fins als més petits que van apareixent en lo curs de la novela.

La figura passiva de la tia Pona, testimoni de totes las caygudas de la familia Garriga, fent sempre un paper de segona fila durant tota la obra, pera pendre relleu y aixecarse en lo darrer capítol, es á nostre entendre una concepció senzillement grandiosa.

APELES MESTRES.—MARGARIDÓ. *Poema ilustrat per l'autor.*—Barcelona, 1890.—Un vol. de 21×16 cm. y 108 págs., 3 ptas.

En Mestres es avuy lo poeta que més bé representa lo moviment literari catalá, de sí poch animat fá algun temps. Sovintejan los volums de sas produccions, á quin més sentit y artístich, nos dona ocasió d'assavorir-lo en sos distints caràcters, ab tot y quedar sempre lo mateix poeta que du un sagell propi.

A sas valiosas coleccions, *Idilis*, *Baladas* y *Cants íntims*, ha seguit un poema que restará una joia dins de nostra moderna literatura, com es exteriorment un llibre de deliciós aspecte.

La figura d'una orfaneta pobra y abandonada, enaltida per l'amor nascut d'un instint de compassió y sacrificada per aquest mateix sentiment, está pintada de ma mestra y la revolució moral que en la noya va's operant—quina descripció s'empórta gran part del poema—está estudiada ab tanta veritat com poesia.

Aixís mateix lo color d'època—passa en temps de la guerra de la Independencia—y l'aspecte del lloch hont se desentrolla la acció del poema, son justíssims y enriquits ab fragments com la conversa de pastors del primer cant, molt dignes del autor de *Los dos Cresos* y de *Los Sardinalers*.

Accedint gustosos als desitjos de l'autor, y amichs de donar á coneixer á nostres lectors las obras que valen, retirém altre original pera donar cabuda á un cant de *Margaridó*.

INVENTARIO general razonado de la SECCIÓN ARQUEOLÓGICA de la *Exposición Universal de Barcelona*. Dedicado á la *Excma. Comisión Ejecutiva de la misma*, por el encargado de dicha sección D. CARLOS DE BOFARULL Y SANS.—Barcelona. Imp. de Luis Tasso, Arco del Teatro, 21 y 23, 1890.—Un vol. de 22×14 cm. y 174 págs., 4 ptas.

May será prou encomiada la importancia y utilitat dels treballs de catalogació, sobretot dels objectes reunits en exhibicions temporals, de las quinas un bon catá-

lech vé á serne lo millor recort. Aquí, hont generalment se fan ab poch compte aquesta lley de treballs, debem aplaudir lo catálech que'ns presenta lo Sr. C. Bofarull. Ab tot y ser la primera obra de dit senyor, s'hi nota gran orde y bon método; completan son llibre uns índices aclaratoris pera més facilment trobar los 3171 objectes de que's compongué la secció arqueològica en la passada Exposició.

LOS CÓDICES, DIPLOMAS É IMPRESOS EN LA EXPOSICIÓN UNIVERSAL DE BARCELONA DE 1888, por D. FRANCISCO DE BOFARULL Y SANS.—*Barcelona. Tipo-litografía de Busquets y Vidal, Olmo, 8, 1890.*—Un fasc. de 21×15 cm. y 80 páginas.

Aquest diligent estudi se llegí en una de las conferencias que organisá l'Ateneo Barcelonés ab motiu de nostra passada Exposició.

Després d'algunes noticias generals sobre la historia del llibre y de la iluminació, entra á estudiar lo célebre códice de la Apocalipsis de Gerona, que forma la part més important d'aquest treball. Ab tants com han parlat d'aquest códice creyem que fins al Sr. Bofarull ningú havia dilucidat son orige, ni descrit ab tanta cura tal preciositat bibliogràfica. Com l'autor vé á dir la última paraula, recomanem aquest fascicle als aficionats. Tant s'exten sobre aquest punt y sobre algún códice extranger de molta importancia, que es de doldre li manqui espay pera ocuparse dels demés entre'ls que n'hi han de Francesch Eximenis que'ns plauria veure descrits ab més método y extensió.

EL REGIONALISMO. *Estudio sociológico, histórico y literario*, por ALFREDO BRAÑAS precedido de un prólogo por J. Barcia Caballero.—*Barcelona, Molinas, 1889.*—Un vol. de 20×14 cm. y 360 págs., 3 ptas.

La obra's divideix en tres parts: una teórica, altra històrica y la tercera práctica ó de procediments.

En quant á la primera ó de principis, creyém estar conformes ab l'autor, per més que en certs conceptes no poguém convenirhi, ni tampoch en determinadas apreciacions. En res de essencia, no obstant, hi há disconformitat ab nostre modo de pensar.

Del procés històrich del regionalisme hem de confessar que no'n surt del tot ayρός lo Sr. Brañas, puig s'hi troban inexactituts sensibles, y poch disculpables en una obra seria.

La part práctica tampoch ho resulta prou, porque té'l defecte de pretendre aplicar á la generalitat de las regions lo que tal volta es sols aplicable á Galicia.

L'autor de *El Regionalismo* demostra possehir una erudició vasta, elogiabile y escriure al impuls del noble sentiment de amor sincer á la patria gallega.

NOVAS

A Perpinyá van á posar una estatua al célebre pintor del sigle XVII, Jacinto Rigaud, considerat lo mellor pintor de retratos de son temps.

La estatua, fosa en bronze, es deguda al escultor Farail, que ha empleat tres anys en l'estudi y execució de la mateixa. Los qui han vist la estatua la califican de obra mestra del artista, que pot ben resistir la comparansa ab la de Mr. Aragó.

—Sembla que la existencia de dos establiments dedicats á la exhibició d'obras d'art, á Barcelona, ha despertat lo moviment artístich local. En efecte, desde'l darrer número fins avuy hi han hagut novetats á can Parés y al Hotel de Ventas, atrayant lo públich.

Entre lo sobressurtint, deu ferse menció de tres quadros d'Enrich Serra, tan plens de qualitats, que fins los que no participém de las tendencias del artista hem de aplaudirlos. Los estudis del natural, d'ell mateix, massa impregnats d'una imaginació de poeta y d'una má destre, se fan menos recomenables dintre las corrents d'avuy.

En Fabrés ha exposat duas obras, enduyentsen la atenció dels inteligents la que representa un canyar al peu d'un estany, en lo moment de travessar-lo un vol d'ánechs. Se recomana per son aspecte decoratiu, per la solidés del treball y sobre tot per tenir sabor de la terra.

—A can Parés hi há exposat aquestos días lo celebrat quadro d'en Jiménez Aranda, *La visita al hospital*. Es una obra d'empresa, realizada ab claretat de ingeni y domini del art, pertanyent per sa factura á la escola moderna. Alguns fragments, com los llits del primer terme, son un miracle de destresa y cop d'ull d'artista, y justifican una vegada més la tendencia naturalista del art.

—Lo día 27 del corrent lo Centre Catalá doná á conéixer son Programa polítich per medi d'una vetllada. La inaugura ab un brillant discurs lo Sr. Frederich Soler, y acte seguit se doná lectura del Programa polítich, document á nostre concepte que val la pena d'estudiar. Lo Centre Catalá demana á tots los catalans que hi donguin son parer y nosaltres prometém donarli'l nostre ab més temps y espay del que ara disposém. Se llegiren varias poesías, que no lligavan gayre ab lo carácter polítich del Programa. Lo discurs de gracias del Sr. M. Lasarte mereix nostres elogis. Celebrém que'l Centre Catalá entri de nou en la vida activa.

—Acabant en aquest número de L'AVENS lo folletí que hem anat repartint, primer de la *Colecció d'antichs textos catalans*, manifestém á nostres favoreixedors que tením á punt obras de igual ó major interés. Prompte comensarém á publicar un recull de proverbis trets d'un manuscrit del sigle XV, que vindrán á completar lo de Ramón Lull que ha publicat á Mallorca lo Sr. Rosselló, y lo de Jafuda Bonsenyor, que ha donat també en aquella illa lo Sr. Llabrés y á Barcelona lo Sr. Balari.

—S'ha publicat ja'l veredict del Consistori del Jochs Florals d'enguany, per lo qual hem vist ab recansa que alguns temas que senyalavam com á bons han quedat deserts ó be no s'han adjudicat.